

Charakteristika doby (rozvoj vědy)

Rozvoj přírodních věd

Vliv na realismus:

- hospodářská a politická situace – nejchudší byli na vesnicích
- rozvoj školství – rozvoj poznání
- filozofie - pozitivismus

Znaky (rasy) realismu

pravdivost zobrazení, současné náměty, metodou je vědecká analýza, objektivnost, základem jsou popisy /statické, dynamické/, malý prostor pro fantazii, pozornost se věnuje obyčejnému člověku

Realistická fikce

Vypravěč stojí nad dějem (er-forma)

Filozofie – realismu, naturalismu

Auguste Comte

Positivní filozofie – směr uznávající poznatky věd za jediné skutečné poznání; redukuje tedy filozofii jen na oblast jevů, a jen s těmi pracuje. JE to jen skutečnosti, kterou lze pozitivně dokázat (slovo pozitivní má zde význam skutečného)

Hyppolit Taine

Naturalismus – idea dědičnosti; o povaze rozhoduje: rasa, prostředí a doba

Přechod romantismu a realismu – charakterizuj tento typ literatury (představitelé)

Heine, Sandová

Kritický realismus (od 1848)

- nejen popis, ale i hledání východisek a příčin -> žádání nápravy
- ale nenabízejí možnost řešení
- společenská angažovanost

Naturalismus

- příroda je podle nich jediný zdroj informací
- hrdinové jsou i zločinci, či prostitutky = biologické předurčení
- člověk je ovlivněn rasou, prostředím, dobou /výrok H. Taina/

Francie

Stendhal

- . vlastní jméno: Henry Beyl
- měl soukromého učitele – kněze -> odpor k náboženství
- v 16 letech se odstěhoval do Paříže /po revoluci/
- po restauraci Bourbonů odchází do Itálie, kde se mu zalíbilo; byl donucen odejít zpět do Francie
- náměty bral z Itálie, názory měl na pomezí realismu a romantismu

ČERVENÝ A ČERNÝ

- červená = vojna (Napoleona) vs. černá = kněžská cesta

- hlavní hrdina – Julián Sorel – měl na výběr mezi dvěma cestami. Chtěl raději červenou, ale Napoleon slábl, a tak si raději vybral druhou, ač byl bezbožný. (ještě romantický hrdina)

- Matylda de la Moll – byl do ní zamilovaný, ale otec nechtěl dovolit sňatek, protože on byl z nižší vrstvy

- paní de Renal – jeho milenka, kterou později opustil

KARTOUZA PARMSKÁ

- děj se odehrává vesměs v Itálii

- život mladého muže, který prochází armádou. Nakonec svůj klid nachází v klášteře.

Honoré de Balzac

- zakladatel kritického realismu ve Francii

- chtěl zmapovat celou společnost Francie; vycházel z vlastních zkušeností

- původem chudé rodiny, otec zbohatl obchodem s potravinami

- chodil do přísné církevní školy

- na přání rodičů studoval práva, ale chtěl se věnovat literatuře – měl tedy rodičům dokázat, že se takto užívá, ovšem nedokázal a raději tedy odchází. Vydělával si psaním černých románů, poté měl vlastní tiskárnu, ale o jeho knihy nebyl zájem a zbankrotoval

LIDSKÁ KOMEDIE

- 97 románů; asi 2000 postav, v rámci románů různě provázány

- tři cykly:

1) Studie mravů: **OTEC GORIOT, EVŽENIE GRANDETOVÁ, ZTRACENÉ ILUZE, LESK A BÍDA KURTIZÁN,**

2) Studie filozofické: **CHARDENOVÁ KŮŽE**

3) studie analytické: **FILOZOFIE MANŽELSTVÍ**

CHARDENOVÁ KŮŽE – plní každé přání, čím víc si majitel přeje, tím míň má štěstí

OTEC GORIOT – bohatý obchodník s nudlemi

2 linie:

1. 2 dcery, obě bohatě provdal, ale ony se mu nezavděčí a zavrhnou ho; pro jejich štěstí chtěl udělat cokoli, nakonec umírá opuštěný
2. Student Evžen. Poznává Anastázii (jednu z dcer), ale nechce s ním nic mít, dává přednost bohatému milenci. Student se nastěhuje do penzionu, kde bydlí i Goriot. Zde poznává druhou dceru. Lituje otce, že ho dcery zavrhnou. Objevuje se tu i uprchlý trestanec, student od něj zjišťuje, že se společnosti se poctivou prací neuchytí. Když Goriot umírá, úplně bez peněz, zaplatí mu student pohřeb.

EVŽENIE GRANDETOVÁ

Otec vidí vše v hromadění peněz, rodiče tvrdí, že jsou stále bez peněz, přestože otec má peněz dostatek. Při oslavě narozenin přichází bratranec Karel, jeho otec zbankrotoval. Karel žádá o půjčení peněz na cestu do Indie + o pomoc při splácení dluhů. Evženie se do něj zamiluje a tajně peníze půjčí. Za trest ji otec zavírá, matka se z toho zhroutí a umírá. Evženie se dozvídá, že rodina nakonec peníze má pozdě. Evženie po návratu bratrance opět půjčuje peníze, aby se mohl oženit za šlechtičnu.

Gustave Flaubert

- studia musel ukončit kvůli nemoci; celý život zasvětil literatuře

- žil na venkově, při návštěvách Paříže navštěvoval např. H. Taina

- v jeho dílech autor stojí nad dějem knihy

PANÍ BOVARIOVÁ

- původně označeno za nepravou literaturu

- hlavní hrdinka Ema nebyla schopna žít vlastní život, žila ve snech; nechtěla žít ve stereotypu, ale neví co chce

- psáno ep-formou v minulosti

CITOVÁ VÝCHOVA

- mladý hrdina je velice nerozhodný, tato váhavost způsobí, že zůstává opuštěný

- zasahuje sem i rovina revolučních událostí 1848

SALAMBO

POKUŠENÍ SVATÉHO ANTONÍNA – inspirováno Faustem

BOUVARD A PÉCUCHE – obraz maloměstského prostředí

Emile Zola

- spadá do naturalismu

- pochází z Itálie, otec mu brzy umřel -. Rodina se odstěhovala do Paříže, zde mohl studovat na lyceu.

- chtěl na VŠ, ale nedostatek peněz a neúspěch u zkoušek ho nutí začít pracovat. Začíná v časopisech, nakladatelstvích...

- chtěl dělat sondu do francouzské společnosti

- soubor asi 90 románů: rodina Rougon Macquart

- této rodině sestavil i fiktivní rodokmen

- 30 hlavních + 160 vedlejších postav

- tuto rodinu sleduje od Bonaparta až po francouzskou komunu.

TEREZA RAQUINOVÁ

- snažil se zde uplatnit teorii dědičnosti (H. Taine)

- vzbudil tím velkou kritiku

ZABIJÁK

- zkusil popsat život obyčejných dělníků a vůbec nejnižší třídy

- vztah dvou lidí, narodí se jim dcera Nana

NANA

- román navazuje na předešlý; dcera se stává prostitutkou

- dostává se na vrchol, ale nakonec se nakazí pohlavní chorobou; viděla umírat svou matku

GERMINAL

- široká sága, vypráví o roce, ve kterém proběhla generální stávka horníků, tato stávka byla krvavě potlačena

- podklady sbíral několik let, jeho dokumentace byla větší, než samotný román.

BŘICHO PAŘÍŽE

- tržnice Halles v centru Paříže, sem se naváželo veškeré zboží, vznikli tu i výčepy

- žilo vlastním životem podle thu

- celý román se odehrává na tomto tržišti

Guy de Maupassant

- narodil se v rodině bohatého statkáře; rodina ho podporovala v jeho zálibách

- studium práv musel ukončit a nastoupil do armády, po návratu nastupuje do funkce úředníka na ministerstvu. NA přímluvu flauberta přešel do ministerstva školství. Flaubert mu pomáhal i nadále v lit. Tvorbě – seznamoval ho s filozofi, pomohl mu publikovat.

- proslavil se jako autor povídek a novel (nejznámější: **KULIČKA**)

MILÁČEK

- podle tohoto díla mu přezdívali

- hlavní postavou je ambiciózní muž, který díky úspěch u žen proniká do nevyšší společnosti.

- příběh zasazen do zkorumpovaného novinářského prostředí

- končí únosem dcery jednoho ministra, čímž rodiče přinutí k sňatku => dostává se do nejvyššího potavení

KULIČKA

- z francouzsko-pruské války

Anglie

Charles Dickens

V dětství žil v bídě, jeho otec byl úředník, který se po přestěhování rodiny do Londýna dokonce ocitl ve vězení pro dlužníky. Dickens si musel sám vydělávat na živobytí. Jako desetiletý chlapec pracoval v továrně na leštidla na boty. Později když zvládl těsnopis, pracoval jako písař.

Svou literární dráhu zahájil roku 1833 drobnými časopiseckými črtami a povídkami, vydávanými pod pseudonymem Boz, v nichž zachycoval londýnské prostředí a postavy i z nižších společenských vrstev.

KRONIKA PICKWICKOVA KLUBU - humoristický román, který vznikl ze série povídek vydávaných v časopisech. Jedná se o vyprávění příhod z cest, jejichž hlavními postavami jsou pan Samuel Pickwick (ve volném překladu Silvestr Papučka) a jeho sluha Sam Weller (ve volném překladu Věna Příhoda).

OLIVER TWIST

Hlavní hrdina románu - sirotek Oliver Twist vyrůstá v chudobinci pod vládou krutého pana Bumbla. Poté, co požádá o jídlo navíc, je ale z chudobince vyhozen a dostává se jako učedník k hrobníkovi panu Sowerberrymu. Poté však utíká do Londýna, kde se Oliver dostává do bandy mladých zločinců, kterou vede Žid Fagin a v níž vyniká Oliverův učitel Ferina Lišák a lupič Bill Sikes se svou společnicí Nancy. Při jedné z krádeží je zadržen nevinný Oliver, před rozsudkem soudce jej však zachraňuje dobrotivý starý pan Brownlow. Ten mu také dá střechu nad hlavou a Oliver krátký čas bydlí v jeho domě. Poté je ale unesen kumpány, kteří se ho nechtějí vzdát. Při krádeži v domě Maylieových je Oliver postřelen, společnice paní Maylieové Róza však o něj pečuje. Jeho skutečný původ odhaluje Nancy, dopláci však na to životem - zavraždí ji Sikes. Ten nakonec zemře při útěku před pronásledovateli, Fagin je popraven a Bumble, který vlád v Oliverově špitálu, je odsouzen a dožívá v něm. Zjistí se, že Róza je Oliverova teta a zloděj Monk je jeho nevlastním bratrem. Oliver se stává Brownlovým adoptivním synem a dědicem.

DAVID COPPERFIELD – román s autobiografickými prvky, jehož zárodkem je fragment Dickensova vlastního životopisu. Kniha má celkem složitý děj s mužstvím vdejších zápletek.

William Makepeace Thackeray

- narodil se v Indii, v 5 letech poslán zpět do Británie, aby získal řádné vzdělání.

JARMARK MARNOSTI

Zachycuje ang. Společnost počátkem 19. století. Autor je považován za nejostřejšího kritického a ironického pozorovatele viktoriánského období. Román, jehož děj se odehrává přibližně v první čtvrtině 19. stol. jak v různých zemích Evropy, tak i v Indii. Hlavní pásma zahrnuje příběh

společenského vzestupu a pádu dobrodružky Rebecky, druhé líčí osudy pasivní a sentimentální kupecké dcerky Amálky. Příběh je rámován alegorií principála a jeho loutek, kteří hrají divadlo na „jarmarku marností“.

KNIHA SNOBŮ – satiricko-esejistická kniha; vystihl zde charakteristické rysy nejrůznějších typů anglických snobů.

Sestry Bronteovy

Charlotte

JANA EYROVÁ – čtenářsky oblíbený román. Příběh osiřelé mladé ženy, jenž je rámován velkou osudovou láskou. Ačkoliv samotný příběh i některé postavy v něm zapadají do romantického chápání literatury, pojetím hlavní postavy překračuje autorka tyto meze a patří tedy mezi realistickou tvorbu.

Emily

NA VĚTRNÉ HŮRCE – Kompozičně složitý příběh, v jehož středu stojí skutky, jimiž nalezenec Heathcliff krutě mstí své společenské i lidské ponížení, kterého se mu kdysi na Větrné hůrce dostalo. Ačkoliv typ hlavní postavy je se svou sociální nezařazeností spíše démonicky romantický, společenské vztahy a jejich vykreslení jsou již realistické.

Rusko

Nikolaj Vasiljevič Gogol

- získal slávu i u nás
- dopisoval si s našimi obrozenci
- jeho 1 dílo přeloženo pomocí Havlíčka při jeho návštěvě Ruska
- narodil se v malé vesnici ve veslici Dikaňka
- starý statkářský rod (Studoval v Poltavě, po smrti otce odchází do Petrohradu, byl ale zklamán, zde pochopil, že musí podlézat)
- začíná psát pod pseudonymy (aby nekompromitoval rodinu)
- velký kamarád s Puškinem (nabízel mu náměty)
- začíná psát povídky

VEČERY NA DIKANCE – vydával je v časopisech

REVIZOR – divadelní hra (založené na situační komice, spleto si někoho s revizorem, využívá toho; před příjezdem pravého revizora odchází – Chlestakov)

ŽENITBA - divadelní hra

MRTVÉ DUŠE – nejznámější; hrdina je Čičikov

PETROHRADSKÉ POVÍDKY - zde jednu z povídek přeložil Borovský

- na 1 člověku ukazuje banální problémy
- sonda do stereotypu

Ivan Sergejevič Turgeněv 1818 – 1883

- představitel kritického realismu
- pochází z rodiny, kde hlavní slovo měla matka, ač to v Rusku bylo neobvyklé; matka byla tak autoritativní, že před ní často odcházeli
  - > se svým otcem často chodil na dlouhé procházky
- vrcholem tvorby jsou **LOVCOVY ZÁPISKY** – kontrast obyčejného příběhu z vesnic a lovu
  - forma zážitků

- všímal si carského absolutismu a jeho vlivu
- napsal Nekrolog ke Gogolovi, za což byl popotahován před soudem
- lidé jeho tvorbu měli rádi

Otcové a děti – věnoval se dvěma generacím – starší /tradiční/, mladí /rozkvět/ a rozebíral konflikty v rámci obou generací na 2 mladících s různou výchovou

- dostal se do polemiky s demokraty – vytýkal starým, že nejsou schopni vyhlédnout do budoucnosti

Lev Nikolajevič Tolstoj

- největší spisovatel Ruska, díla žánrově nesourodá
- spisovatel, pedagog, filozof
- narodil se v bohatší šlechtické rodině, bohatství plynulo z pozemků

JASNÁ POLJANA – prožil zde dětství, práva studoval, ale přestalo ho to bavit, proto se vrací zpět sem, ale byl zklamán => rozhodl se, že jim pomůže se dostat na vyšší úroveň

-> zařídil si tzn. vlastní svět, dokonalý systém s nedokonalými lidmi.

- vstoupil do armády -> množství zážitků

DĚTSTVÍ, CHLAPECTVÍ, JINOŠTVÍ – povídky z jeho života => autobiografická trilogie

SEVASTOPOLSKÉ POVÍDKY – několik příběhů o Krymské válce

VOJNA A MÍR - velká sága o napoleonské válce

ANA KARENINOVÁ

- mladá dáma má manžela a dítě. Žije v přepychu ale v nudě. Z jejího vztahu se vytrácí láska, Ona se zamiluje do Vronského. Nechce ale odejít od manžela kvůli dítěti. Mezitím onemocní dítě a vrací se zpět, manžel ji vytýká, že není realistka, mezitím ještě zjišťuje podvody jejího Vronského. Řešení nachází v sebevraždě.

Fjodor Michajlovič Dostojevskij

- otec byl despota, všechny bil; z bratrem odchází z domova studovat
- zaplétá se s představiteli utopického socialismu, byli pochytní, na popravišti jim byla udělena milost.

ZLOČIN A TREST

Zločin a trest je román rozdělený na šest částí + epilog. Děj se odehrává v Petrohradu a v závěru románu na Sibiři. Hlavním hrdinou je chudý student Rodion Romanovič Raskolnikov, který naplánuje a provede vraždu staré lichvářky Aleny Ivanovny, kterou chce oloupit. Při činu je však vyrušen její sestrou Lizavetou, kterou zabije (také sekyrou). Naplánovaný zločin se mu podaří, nenechá za sebou žádné stopy. I když si svůj čin „filosoficky“ odůvodňuje, uvědomuje si zároveň jeho nesmyslnost a zrůdnost a dostává se do těžkých depresí. Seznamuje se s alkoholikem Semjonem Zacharyčem Marmeladovem a jeho dcerou Soňou. Protože Marmeladov utrací všechny peníze za alkohol, Soňa musí pro rodinu vydělávat peníze prostitucí. Raskolnikov, který nemůže unést strašné tajemství vraždy, se svěřuje Soně. Ta mu radí, aby se přiznal. Mezitím policejní inspektor Porfyrij Petrovič, který vraždu vyšetřuje a je přesvědčen o Raskolnikově vině, zatýká nevinného člověka (Mikolka), který se k vraždě přiznává. To je však zkouška Raskolnikovova svědomí. Ten přesvědčuje sám sebe o morální oprávněnosti svého činu, ale nepočítal s tím, že bude postaven před takovou volbu. Po vnitřním boji se Raskolnikov přiznává. Je odsouzen na nucené práce na Sibiři. Tam jej doprovází Soňa, která jej miluje. Svou čistou a upřímnou láskou a vírou v Boha způsobuje Raskolnikovo obrácení.

BĚSOVÉ – vychází ze skutečného příběhu

BRATŘI KARAMAZOVI – román zobrazující osudy statkáře a otce Karamazova, člověka cynického a nemravného, a jeho 4 synů. Román je částečně o hledání Boha a o následcích, jež vědomí neexistence či zoufalé hledání víry přináší. Proto j také starý Karamazov zavražděn svým

nemanželským synem, který ale podlehně výčitkám svědomí a spáchá zabití. Celá rodina Karamazovů jako by symbolicky ztělesňovala různé vývojové možnosti soudobého Ruska.

IDIOT -

ZÁPISKY Z MRTVÉHO DOMU – líčení lidských typů ze sibiřské káznice

Ivan Alexandrovič Gončarov

VŠEDNÍ DEN -

OBLOMOV

Na hamletovskou otázku "Být či nebýt?" Oblomov odpovídá "Ne." Na prvních asi sto padesáti stranách románu vůbec neopouští svůj pokoj a jen zřídka vyleze z postele. Sice neustále plánuje různá vylepšení na svém chátrajícím statku Oblomovka, nicméně nikdy je nerealizuje a ani neseptí.

Žije sám, pouze se svým sluhou Zacharem, který ho sice nesmírně ctí a váží si ho, ale je k němu drzý a okrádá ho, a jeho manželkou, která u něj pracuje jako kuchařka. Jeho zděděná vesnice Oblomovka nevydělává tak, jak by potřeboval, nadto se musí přestěhovat do nového bytu. Stýká se s výjimkou svého přítele Štolce, jeho pravého opaku, úspěšného a aktivního muže, jen s podvodníky a příživníky, jako je například Tarantjev. S Tarantjevem domluví Oblomov pronájem drahého bytu u jeho příbuzného v odlehlé části Petrohradu a také správu jeho vesnice jiným jeho přítelem, také podvodníkem. Oblomov vzpomíná na své krásné, poklidné dětství v Oblomovce, a touží po tom se do tohoto klidu navrátit.

Příběh se vyvíjí až v okamžiku, kdy mu Štolc představí svou známou Olgu, mladou a krásnou dívku a talentovanou zpěvačku, do které se Oblomov zamiluje. Ta ho ale donutí být aktivnější, více číst a chodit do společnosti, s pomocí Štolce Oblomov dokonce začne konečně na své vesnici konečně provádět ona plánovaná zlepšení, takže začne opět prosperovat.

Musí se ale přestěhovat do bytu, který si už pronajal; smlouva se nedá zrušit a na jiný byt nemá peníze. Musí se proto přestat častěji stýkat s Olgou. Ta odjíždí do Paříže, kde naváže vztah se Štolcem. Později se vezmou. U domácí, krásné vdovy Agafie, příbuzné Tarantjeva, ale najde druhou Oblomovku. Znovu může žít v klidu a líně. Postupem času se do Agafie zamiluje, nakonec si ji vezme. Svého syna, kterého s ní má, pojmenuje po Štolcovi Andrej. Když ho ale Štolc navštíví, zděsí se, jak opět upadl do apatie. Když Oblomov po čase zemře, Štolc Andreje adoptuje, aby nedopadl stejně jako Oblomov.

STRŽ -

Anton Pavlovič Čechov

- zaměřoval se na existenciální otázky života – psychologická orientace děl.

TŘI SESTRY – drama o tragikomickém sváru mezi životní realitou a sny, Tři sestry touží po změně svého života, ale nakonec okusí trpkost poznání, že svému osudu neujdou protože citliví lidé v konfliktu s bezohledným egoismem prohrávají, O to pevněji se nakonec přimykají ke svým nesplněným snům v životě.

VIŠŇOVÝ SAD

Drama je tragicky laděnou komedií, ke motiv skutečného višňového sadu, jenž má být vykácen, se stává symbolem zániku šlechtických hnízd a v konečném důsledku i ruského patriarchálního světa.

Severské země

Henrik Ibsen

- pochází z početné rodiny, děti brzo odchází z domova (chudoba)

- on se odstěhuje do malé vesničky, otec zkrachoval, když měl sudovat => nedostatek peněz, proto musel jít pracovat do lékárny

- 6 let žil v bídě v lékárně, kde musel dělat vše, co bylo potřeba

- měl velký zájem o divadelní hry

CATALINA – římský revolucionář; formou sondy do jeho duše

- dostává se do Bergenu, stává se zde dramatikem v divadle, zde nebyl pochopen, přechází tedy do divadla v Oslu. Byl ovšem zklamán ze špatného složení herců

- opět tedy odchází, na 30 let do exilu, Většinou Itálie a Německo

- většina jeho her nebyla pochopena => propadal depresím, sebevražedné skly, problémy s penězi
1868 – do Itálie se dostává cholera -> utekl před ní do Německa

NORA

- tři jednání, intimní drama během vánočních svátků

- v bytě bankovního úředníka T. Helmera

- do rodiny přichází úředník Krogstod, když je paní Helmerová sama doma, aby se za něj přimluvila u muže za jeho postavení v bance. Ona odmítá, ale je „vydírána“, protože kdyi podepsala falešné směnky, která by zničila jejich kariéru.

- nakonec přiznává manželovi, on se naštvě, začne hádka, končí rozchodem; i když se směnka našla.

DIVOKÁ KACHNA

STAVITEL SOLNESS

August Stringberg

- dramatik, prozaik

- studia nedokončil, chtěl mít bohémský život => těžce se prosazoval

- věnoval se hlavně divadelním hrám – Volnomyšlenkář

- vzal si šlechtičnu -> peníze; odjeli spolu na 6 let do Paříže

Autobiografický cyklus

- **SYN SLUŽKY**

- **INFERNO**

- **LEGENDY**

ETUDY Z MANŽELSKÉHO ŽIVOTA – sonda do manželských vztahů (rozebral vše)

LIDENA HENSO – vykreslil život a poměry na rybářském ostrově; jedno z jeho vrcholných děl

ČERVENÝ POKOJ (román) – začátek moderního švédského románu

